

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Prijelazu u održiviju europsku budućnost – strategija za 2050.”

(samoinicijativno mišljenje)

(2018/C 081/07)

Izvjestiteljica: **Brenda KING**

Suizvjestitelj: **Lutz RIBBE**

Odluka Plenarne skupštine:	14.7.2016.
Pravni temelj:	pravilo 29. stavak 2. Poslovnika (samoinicijativno mišljenje)
Nadležni pododbor:	Prijelaz u održiviju europsku budućnost – strategija za 2050.
Datum usvajanja u Pododboru:	21.9.2017.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	18.10.2017.
Plenarno zasjedanje br.:	529
Rezultat glasovanja (za/protiv/suzdržani):	185/8/6

1. Zaključci i preporuke

1.1. Kao i svi drugi dijelovi svijeta, i Europa se suočava s trima velikim problemima, a to su: 1.) iscrpljivanje Zemljinih prirodnih resursa, uključujući klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti; 2.) socijalne nejednakosti, uključujući nezaposlenost mladih i zapostavljanje osoba u regijama čiji industrijski sektori propadaju; te 3.) gubitak povjerenja javnosti u vladu, političke elite, EU i njegove upravljačke strukture te u druge institucije.

1.2. Ta tri velika problema potrebno je tumačiti u kontekstu digitalizacije (važan megatrend) i globalizacije s obzirom na to da su te pojave znatno utjecale na tržišta rada u Europi, a u budućnosti će se njihov utjecaj još više povećati. Osobito digitalizacija može pridonijeti rješavanju tih triju problema ili njihovu pogoršanju. Hoće li digitalizacija imati pozitivan ili negativan učinak ovisi o načinu na koji se njome politički upravlja.

1.3. EGSO poziva Komisiju da na temelju detaljne analize interakcije između digitalizacije i tih triju problema izradi dugoročnu strategiju za održivi razvoj Europe u cilju poticanja mjera za jačanje europskog gospodarstva kako bi se ostvarila korist na društvenom i okolišnom planu. Cilj je ovog mišljenja izložiti pitanja i doprinose koje treba uzeti u obzir u pripremi dugoročne strategije.

Neki se ljudi odupiru promjenama. Usred stalnog tehnološkog napretka nekim je ljudima u osobnom interesu da se održi *status quo*. Drugi se možda osjećaju nesigurno u pogledu pokušaja prilagodbe društvu koje se neprestano mijenja. Neki pak smatraju da se promjene ne odvijaju dovoljno brzo (npr. zagovornici zelene energije). Tvorcima politika trebali bi te bojazni uzeti u obzir te se izravno suočiti s problemom, umjesto da rješenje traže u *statusu quo*. Prvi bi korak bio pokretanje otvorene rasprave o tim pitanjima i jačanje participativne demokracije, uključujući europsku građansku inicijativu.

1.4. Nepoduzimanje mjera nije mogućnost. Potrebna je politička volja kako bi se promjena usmjerila u pravom smjeru. Postoji potreba za snažnijom povezanošću između gospodarskog razvoja, zaštite okoliša i socijalnih politika. Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) smatra da će provedba i ostvarenje ciljeva održivog razvoja, kao i Pariškog sporazuma, te dobro upravljanje prijelazom na niskougljično i digitalno gospodarstvo riješiti velike probleme s kojima se Europa suočava i omogućiti joj da iz te nove industrijske revolucije izađe kao pobjednica. Preporučujemo da Komisija hitno razradi politike opisane u dokumentu „Budući koraci” (radni dokument službi Komisije) ⁽¹⁾ te da se više usredotoči na potpuno uključivanje ciljeva održivog razvoja i Pariškog sporazuma u europski okvir politika i postojeće prioritete Komisije u cilju utvrđivanja vizije za pravednu i konkurentnu Europu do 2050.

1.5. Potreba za snažnim političkim doprinosom ne smije se pogrešno shvatiti. Iako je odgovarajući regulatorni okvir nužan za oblikovanje tranzicije, Europi je potreban program koji utječe na društvo u cjelini, i to: promicanjem pravedne globalizacije; nastojanjem da se poveća konkurentnost i da Europa postane predvodnica u području novih tehnologija; nastojanjem da nitko ne ostane zapostavljen; iskorjenjivanjem siromaštva i stvaranjem okruženja u kojemu će građani ponovno steći povjerenje u političke sustave i u multilateralne oblike upravljanja ⁽²⁾. Osim predvodničke uloge na raznim područjima politika, pristupima politika mora se ujedno nastojati aktivirati golem potencijal civilnog društva. Socijalno poduzetništvo, građanske inicijative i rad u zajednici samo su neki primjeri ostvarivanja održivog razvoja s pomoću pristupa odozdo prema gore, osobito kad je riječ o nužnom prijelazu na niskougljično ili kružno gospodarstvo. U tom je kontekstu decentralizirana energija iz obnovljivih izvora najbolja referentna vrijednost.

1.6. U bliskoj bi budućnosti Komisija i EGSO trebali nastaviti zajedno raditi na ključnim strateškim područjima politika koja se analiziraju u ovom mišljenju, a to su:

- konkurentnost EU-a u svijetu koji se mijenja;
- učinak digitalizacije na tržište rada (uključujući dostojanstveni rad) i okoliš;
- održive financije i oporezivanje;
- izazovi u pogledu razvoja novih gospodarskih modela;
- prepreke decentralizaciji proizvodnje energije;
- cjeloživotno učenje u novom digitalnom dobu i u kontekstu prijelaza na niskougljično gospodarstvo;
- promicanje koalicija više dionika;
- demokratski deficit u zakonodavnom postupku EU-a i ponovno prisutni izazov sudjelovanja civilnog društva;
- uključivanje neovisnog stručnog znanja u kreiranje politika, uz potrebu jačanja sudjelovanja civilnog društva;
- novi europski mehanizam u službi strategije održivog razvoja.

1.7. Za ostvarivanje te kombinacije politika potrebna je sveobuhvatna i dosljedna strategija. EGSO preporučuje da se ta strategija usmjeri na dugoročno razdoblje, da bude jasna, horizontalno i vertikalno integrirana i participativna te da se njome može upravljati. EGSO stoga smatra da je od ključne važnosti osigurati da se tranzicija do 2050. osmisli i provodi uz puno sudjelovanje predstavnika civilnog društva. Kako bi se ojačala participativna demokracija, Komisija treba razmotriti svoje pravo zakonodavnog monopola.

⁽¹⁾ SWD(2016) 390 final.

⁽²⁾ Napomene glavnog tajnika UN-a s Političkog foruma na visokoj razini o održivom razvoju održanog u srpnju 2017. godine.

2. Uvod

Komisija je 2016. objavila komunikaciju pod naslovom „Budući koraci za održivu europsku budućnost.” EGSO ovim mišljenjem daje doprinos u vidu preporuka za strategiju kojom se nastoji odgovoriti na izazove s kojima se suočava Europa. U mišljenju se poziva na pristup usmjeren na ljude u kojemu se iz dugoročne perspektive razmatraju gospodarske, socijalne i okolišne dimenzije razvoja. Tim bi se pristupom trebalo nadvladati kratkoročno i ograničeno razmišljanje koje prevladava u trenutačnim strategijama EU-a.

3. Jedan megatrend i tri globalna problema

U kontekstu digitalizacije (megatrend) strategijom održivosti morat će se odgovoriti na tri velika problema spomenuta u poglavlju 1. koja imaju globalne razmjere i koja u jednakoj mjeri utječu na Europu i sve ostale kontinente:

- (1) Kako riješiti pitanje ograničenja planeta i ekološki izazov u cjelini, uključujući klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti?
- (2) Kako odgovoriti na sve veće socijalne nejednakosti u globaliziranom svijetu?
- (3) Kako spriječiti slabljenje potpore javnosti vladama i institucijama?

Rješavanje tih problema zahtijevat će udružene napore tvorca politika, političara i civilnog društva. Nadalje, osobitu je pozornost potrebno usmjeriti na rizike i prilike u području digitalizacije. U ovom odjeljku predstavljamo pitanja koja je potrebno razmotriti kad je riječ o pronalasku rješenja za tri velika problema ⁽³⁾.

3.1. Megatrend: globalna preobrazba gospodarstva i društva zahvaljujući digitalizaciji

3.1.1. Globalna zbivanja u području gospodarstva platformi, umjetne inteligencije, robotike i interneta stvari dalekosežna su i odvijaju se sve brže te će prije ili kasnije utjecati na sva područja gospodarstva i društva. Digitalna tehnologija postaje dostupna velikom dijelu društva, no neke skupine možda nemaju pristup tim izuzetno snažnim digitalnim alatima.

3.1.2. Konvergencija digitalnih tehnologija s nanotehnologijom, biotehnologijom, znanosti o materijalima, proizvodnjom i pohranom obnovljive energije i kvantnim računalstvom može izazvati novu industrijsku revoluciju ⁽⁴⁾. Kako bi Europa preuzela vodeću ulogu u novom globalnom tržišnom natjecanju na tehnološkom i gospodarskom polju, potrebna su golemu ulaganja i nove inicijative.

3.1.3. Digitalizacija ima brojne prednosti. Stvara nove proizvode i usluge koji su od koristi potrošačima. Može pridonijeti postizanju nekih ciljeva održivog razvoja povećanjem razina dohotka u svijetu, poboljšanjem kvalitete života ljudi, stvaranjem mogućnosti za uključivije demokratske modele i povećanjem broja kvalitetnih radnih mjesta te konkurentnosti EU-a u cjelini – baš kao i prethodne industrijske revolucije. Postoje i prijetnje – u studiji se ističe mogućnost da bi se uslijed digitalizacije moglo zatvoriti mnogo više radnih mjesta nego što će ih se otvoriti.

3.1.4. Digitalna tehnologija približit će proizvodnju i potrošnju, smanjujući prekomjernu proizvodnju na najmanju moguću mjeru. To bi moglo smanjiti utjecaj EU-a na okoliš. Izravnom trgovinom ekonomskim dobrima može se smanjiti potrošnja resursa, neovisno o tome je li riječ o uzajamnim transakcijama između pojedinaca (engl. *peer-to-peer*) ili ekonomiji dijeljenja. Primjerice, digitalna tehnologija pogodna je za širenje usluga zajedničkog prijevoza i vozila bez vozača, što može povećati okolišnu održivost naših sustava mobilnosti.

3.1.5. Međutim, digitalizacija nije održiva sama po sebi. Postoje prepreke ulasku na tržište i ekonomije razmjera koje građane mogu spriječiti u iskorištavanju njezina potencijala. Digitalizacija bi mogla povećati nejednakosti, osobito s obzirom na to da može poremetiti tržišta rada i dovesti do polarizacije, uz velik broj radnih mjesta za niskokvalificirane i

⁽³⁾ Prvi potpredsjednik Frans Timmermans na plenarnom zasjedanju EESC-a održanom 15. prosinca 2016. godine.

⁽⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Uključivo unutarnje digitalno tržište”, SL C 161, 6.6.2013., str. 8.

srednjekvalificirane radnike podložnih automatizaciji. Robotizacija i gospodarstvo platformi mogu ozbiljno ugroziti mnoga radna mjesta u Europi te stvaraju nove rizike s obzirom na to da većina odgovarajućih tehnologija djeluje na temelju podataka, uključujući osobne podatke.

3.1.6. Nove mogućnosti za stvaranje bogatstva često pogoduju samo određenim slojevima društva: dobro obrazovanim s dobrim socijalnim vještinama i visokom razinom tolerancije na rizik. Digitalne inovacije uglavnom pogoduju pružateljima intelektualnog, financijskog i fizičkog kapitala: inovatorima, dioničarima, ulagačima i visokokvalificiranim radnicima. Postoji bojazan da će digitalna tehnologija postati jedan od glavnih razloga stagnacije ili čak smanjenja dohotka.

3.1.7. Potrebna je aktivna i sveobuhvatna politika kako bi se iskoristile mogućnosti digitalizacije, uzimajući u obzir tri velika prethodno opisana problema. Također je potrebno pratiti rizike koji proizlaze iz digitalizacije i upravljati njima. EGSO bi trebao nastaviti s aktivnim radom na tim pitanjima.

3.2. Ograničenja planeta i sveukupni ekološki izazov

3.2.1. Budući da je predana globalnoj borbi protiv klimatskih promjena (tj. Pariškom sporazumu) i zagovara zaštitu prirodnih resursa, Europa hitno treba znatno smanjiti utjecaj svojega gospodarstva na okoliš. Ekološka kriza već nas pogađa. S globalnog stajališta, rast stanovništva, dugoročni gospodarski rast koji se temelji na fosilnim gorivima te neodrživa uporaba resursa i zemljišta vrše sve veći pritisak na okoliš. Jedan je od ključnih izazova, koji se također odražava u ciljevima održivog razvoja, zajamčiti da se u okviru gospodarskog razvoja i rasta poštuju ograničenja planeta, neovisno o tome odnosi li se to na zaštitu klime, uporabu resursa i gospodarenje njima, kvalitetu zraka i vode ili na zaštitu kopnene i morske bioraznolikosti.

3.2.2. Temeljita dekarbonizacija gospodarstva zahtijeva hitnu preobrazbu mnogih gospodarskih sektora. Prelazak s fosilnih goriva na obnovljive izvore energije zahtijeva veću fleksibilnost te znanje i iskustvo u području energije. Opći razvoj energije „proizvođača-potrošača” ⁽⁵⁾ također bi trebao biti važan i održiv dio energetske politike EU-a ⁽⁶⁾. Prometni sustavi zahtijevaju strukturne promjene s pomoću elektrifikacije i usluga zajedničkog korištenja automobilima. Potrebno je iz temelja promijeniti stambeni sektor i infrastrukturu. Napredno biogospodarstvo može biti važan čimbenik za poticanje ekologizacije gospodarstva.

3.2.3. Europa treba napraviti odmak od postojećeg linearnog gospodarskog modela po načelu „uzmi, izradi, konzumiraj, baci” i usmjeriti se prema kružnom modelu koji je osmišljen kao restorativan model i u okviru kojeg se oslanja, gdje je moguće, na obnovljive prirodne izvore i što dulje zadržava vrijednost proizvoda, materijala i resursa u gospodarstvu. Digitalizacija može biti važna u tom kontekstu (vidjeti točku 3.1.4).

3.2.4. Prijelaz na niskouglično, kružno i ekološki prihvatljivo gospodarstvo prilika je da EU poveća svoju konkurentnost i otpornost. Takvo gospodarstvo može poboljšati kvalitetu života i blagostanje njegovih građana. Njime se također smanjuje ovisnost o uvozu fosilnih goriva i ključnih sirovina te se stvara stabilan temelj za gospodarski napredak.

3.2.5. Međutim, dekarbonizaciju i ekološku tranziciju pratit će socijalni izazovi ⁽⁷⁾ s obzirom na to da će se smanjiti broj radnih mjesta u industrijama s velikim utjecajem na okoliš. Potpuno iskorištavanje potencijala dekarbonizacije i ekološke tranzicije u pogledu otvaranja novih radnih mjesta i poboljšanja socijalne sigurnosti potrebno je prihvatiti kao stratešku političku zadaću kako bi neto bilanca bila što pozitivnija.

⁽⁵⁾ Aktivni potrošači energije koji su i potrošači i proizvođači električne energije.

⁽⁶⁾ Mišljenje EGSO-a „Energija i energetske zadruge proizvođača-potrošača”, SL C 34, 2.2.2017., str. 44.

⁽⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Klimatska pravda”, NAT/712 (vidjeti stranicu 22. ovog Službenog lista).

3.2.6. Prijelaz na niskougljično i kružno gospodarstvo potiče se inicijativama „odozdo prema gore” koje predvode građani, lokalne vlasti, potrošači i inovativna poduzeća i koje se odnose na energiju i hranu. Međutim, umjesto promicanja odgovarajućih inicijativa i stvaranja kritične mase u Europi, što ima pozitivne posljedice za tržište rada i socijalnu sigurnost, daljnji napredak često sprečavaju administrativni i regulatorni sustavi. Nije u cijelosti poznato da inicijative odozdo prema gore mogu biti snažan instrument za rješavanje socijalnih problema povezanih s dekarbonizacijom i ekološkom tranzicijom. Za ostvarivanje tog potencijala potrebno je ukloniti strukturne prepreke koje osobama s manjkom resursa sprečavaju pristup potrebnim resursima (osobito kapitalu i relevantnim informacijama).

3.3. Sve veće socijalne nejednakosti

3.3.1. Iako su globalizacija i tehnološki napredak znatno pridonijeli povećanju globalne trgovine i globalnog bogatstva, kombinacija globalizacije i tehnološkog napretka također je pridonijela povećanju socijalnih nejednakosti (i nejednakosti u području okoliša). Prema podacima Oxfama, samo osam pojedinaca, od kojih su svi muškarci, posjeduje bogatstvo jednako onomu koje posjeduje najsiromašnija polovica svjetske populacije.

3.3.2. U Europi se nejednakost produbljuje. Prema nedavnoj studiji OECD-a, nejednakost dohotka i dalje je na dosad najvišoj razini u Europi. U 1980-ima prosječni dohodak 10 % najbogatijih osoba u društvu bio je sedam puta veći nego dohodak 10 % najsiromašnijih. Danas je on 9,5 puta veći. Nejednakost bogatstva još je veća: 10 % najbogatijih kućanstava posjeduje 50 % ukupnog bogatstva, dok 40 % najsiromašnijih posjeduje malo više od 3 % ⁽⁸⁾.

3.3.3. Jedan od razloga sve većih nejednakosti u Europi jest odvajanje rasta od neto dohotka. Dok je BDP europodručja od 2008. do 2015. porastao za više od 16 % (više od 17 % u 28 zemalja članica EU-a), raspoloživi neto dohodak kućanstava stagnirao je, a u 28 zemalja članica EU-a porastao za samo 2 %.

3.3.4. U 24 zemlje OECD-a produktivnost je od 1995. porasla za 27 %, dok prosječna naknada za rad zaostaje te je porasla za samo 22 %. Što je još gore, povećanje dohotka od rada znatno je niže u socijalnim skupinama s nižim neto plaćama. Proteklih 20 godina ta se nejednakost plaća povećala u svim europskim zemljama osim u Španjolskoj. Taj je trend najizraženiji u Mađarskoj, Poljskoj, Češkoj i Ujedinjenoj Kraljevini ⁽⁹⁾.

3.3.5. Postoji rizik da će se uslijed promjenjive prirode rada taj jaz produbiti. Primjerice, zbog automatizacije složenih industrijskih procesa s pomoću robotike moglo bi doći do smanjenja potražnje za srednjekvalificiranim službenicima, pa čak i visokokvalificiranim službenicima nižih razina, koji trenutačno obavljaju te složene zadaće. To bi moglo pridonijeti dodatnoj polarizaciji tržišta rada jer će se nova radna mjesta otvoriti u kategoriji (još) više kvalificiranih radnika (razvoj i održavanje tih proizvoda/usluga) ili u kategoriji niskokvalificiranih radnika koja je više usmjerena na usluge. Prema podacima OECD-a, za 9 % radnih mjesta postoji rizik od automatizacije, dok će se za 25 % radnih mjesta zadaće znatno promijeniti.

3.3.6. Odgovori vlada na utjecaj digitalizacije češće su reaktivni nego proaktivni i uvelike su usmjereni na ublažavanje popratnih učinaka digitalizacije umjesto na iskorištavanje njezinih mogućih prednosti. Vlade u svojim odgovorima trebaju voditi više računa o izazovu zastupljenosti i sudjelovanja radnika, što je važan aspekt ulaganja u ljudski kapital na tržištu rada koje se mijenja. EGSO bi mogao nastaviti s detaljnom analizom utjecaja digitalizacije na prirodu rada.

3.4. Vlade i institucije gube potporu javnosti

3.4.1. Porast nejednakosti, koji je samo djelomično izazvan globalizacijom i tehnološkim napretkom, pridonio je gubitku povjerenja u vlade, političke elite, međunarodne organizacije, institucije i globalno upravljanje. Nadalje, potaknuo je porast populističkih pokreta i pad tradicionalnih političkih stranaka. Osobito zabrinjava neizlazak mladih na izbore (da ne spominjemo glasove „protiv sustava”): na izborima 2015. glasovalo je samo 63 % Europljana u dobi od 15 do 30 godina ⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ OECD: *Understanding the Socio-Economic Divide in Europe* („Razumijevanje socioekonomskih razlika u Europi”). Izvješće, 2017.

⁽⁹⁾ Schwellnus, C., Kappeler, A. i Pionnier, P.: Radni dokumenti OECD-a. *Decoupling of Wages from Productivity: Macro-Level Facts* („Odvajanje plaća od produktivnosti: Činjenice na makrorazini”).

⁽¹⁰⁾ Eurobarometar.

3.4.2. Mnogi europski građani osjećaju se isključenima iz političkog donošenja odluka na nacionalnoj i europskoj razini. Smatraju da im se u okviru tradicionalnih demokratskih procesa ne omogućava utjecanje na temeljne odluke. Pristup s više dionika (npr. u okviru Programa UN-a za održivi razvoj do 2030.) uključiv je demokratski model i način na koji se može prevladati to nepovjerenje.

3.4.3. Prelazak na održivost ne može i ne smije biti nametnut „odozgo“. On će biti uspješan samo ako se bude temeljio na širokoj potpori i aktivnom sudjelovanju većine poduzeća, lokalnih i regionalnih tijela, radnika i građana. Suradnja se mora temeljiti na načelu „odozdo prema gore i odozgo prema dolje“. Udruženja više dionika sudjelovala su u izradi Programa za razdoblje do 2030. i sve se više uspostavljaju u području klimatske politike⁽¹¹⁾. Ti oblici udruživanja mogu poslužiti kao osnova za ključiv model demokratskoga upravljanja koji bi se mogao primjenjivati u svim sektorima politika i olakšati korjenitu promjenu i inovacije.

3.4.4. Osobito mlađa generacija zahtijeva netradicionalne oblike političkog djelovanja, nasuprot konvencionalnim političkim strankama i tijelima. Energetske zajednice, partnerstva između građana i općina u cilju poticanja energetske učinkovitosti (npr. s pomoću modela za dodjelu ugovora) ili gospodarenja otpadom, inicijative „tranzicijski gradovi“, poljoprivreda koju podržava zajednica, politički blogovi i drugi internetski formati ili čak inicijative o lokalnoj valuti alternativni su oblici političkog djelovanja. Oni zasigurno neće zamijeniti tradicionalno političko djelovanje, no mogu pružiti važan doprinos političkoj socijalizaciji i socijalnoj integraciji.

3.4.5. Iskorištavanje potencijala interneta također je obećavajući pristup za prevladavanje političke stagnacije. Informacije nikada nisu bile lakše dostupne nego u decentraliziranoj mreži bez klasičnih filtera. To dovodi do novih izazova za društvo, što se ogleda u fenomenima „post-istine“ ili lažnih vijesti. Međutim, također svjedočimo naglom rastu alternativnih, nehijerarhijskih oblika aktivizma, kao i visokoj razini uporabe internetskih društvenih mreža među građanima, osobito mladima.

3.4.6. E-uprava može dovesti do modela upravljanja s dosad nezabilježenom razinom sudjelovanja javnosti u donošenju politika. EU bi se trebao ugledati na države članice kao što je Estonija, u kojoj je već ostvaren znatan napredak. Digitalizacija omogućuje građanima da uz razmjerno male troškove sudjeluju u postupcima donošenja odluka. Međutim, dokazano je da, kad je riječ o e-sudjelovanju, postoji i „pristranost prema srednjem sloju“ (veća zastupljenost pripadnika srednjeg sloja u participativnim forumima). EGSO je u dobrom položaju da sudjeluje u dijalogu civilnog društva o toj temi.

4. Europa kakvu želimo

Suočen sa spomenutim trima globalnim problemima i megatrendom digitalizacije, EU mora postići sljedeće ciljeve:

- na najbolji način iskoristiti digitalnu revoluciju radi izgradnje novog, konkurentnog i održivog gospodarstva;
- ostvariti prijelaz na niskougljično, kružno i ekološki prihvatljivo gospodarstvo te istodobno zajamčiti pravedan prijelaz za sve;
- izgraditi otporan europski socijalni model;
- zajamčiti decentraliziraniji demokratski sustav koji je više usmjeren na građane, iskorištavajući pritom prednosti pravedne gospodarske suradnje na svjetskoj razini.

4.1. EGSO smatra da će se ciljevima održivog razvoja i Pariškim sporazumom (COP21) iznova ojačati vizija „Europe kakvu želimo“⁽¹²⁾⁽¹³⁾. Komisija bi trebala stvoriti zamah za provedbu tih sporazuma razvojem politika iznesenih u komunikaciji naslovljenoj „Budućí koraci“ te ih u cijelosti uključiti u europski okvir politika i postojeće prioritete Komisije. U okviru vizije „Europa kakvu želimo“, kao i u Programu za razdoblje do 2030. (tj. ciljevima održivog razvoja), pojedinac se

⁽¹¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Koalicija za ispunjavanje obveza proizašlih iz Pariškog sporazuma“, SL C 389, 21.10.2016. str. 20.

⁽¹²⁾ Izgradnja Europe kakvu želimo, studija Foruma dionika za Europski gospodarski i socijalni odbor, 2015.

⁽¹³⁾ Common appeal to European leaders by European Civil Society Organisations and Trade Unions („Zajednički apel europskih organizacija civilnoga društva i sindikata europskim čelnicima“), 21. ožujka 2017.

nalazi u središtu društva i gospodarstva te se svima daje mogućnost odlučivanja o tome kako žele ispuniti svoje potrebe u skladu s društvenim i ekološkim okruženjem. Taj koncept nije utopijski. U stvarnosti Europa trenutačno ima potrebna tehnološka i ekonomska sredstva za ostvarivanje te vizije, a to su: internet stvari i velika količina podataka, kontrola složenih procesa s pomoću mobilnih aplikacija, „proizvodnja-potrošnja” uz smanjenje proizvodnje i proizvodnih troškova (npr. obnovljivi izvori energije, 3D tisak), novi oblici transakcija i plaćanja (lanac blokova (engl. *blockchain*), bitcoin, pametni ugovori (engl. *smart contracts*)), kooperacija i ekonomija dijeljenja kao novi poslovni koncepti te druge inovacije.

4.2. Sve te inovacije mogu pridonijeti ostvarivanju vizije, no to podrazumijeva strategiju u kojoj se nude rješenja triju izazova povezanih s inovacijama. Ta strategija iziskuje novi koncept blagostanja „izvan okvira BDP-a” kojim se na cjelovit način nastoje ostvariti gospodarski napredak, socijalna uključenost, odgovornost prema okolišu i osnaživanje građana.

4.3. Nepoduzimanje mjera nije mogućnost: ako EU ne želi ili ne može razviti i provesti sveobuhvatnu strategiju, Europa neće samo ostvariti neuspjeh kad je riječ o Programu za 2030. i viziji „Europa kakvu želimo”. Ako se ništa ne poduzme, vrlo je vjerojatno da se spomenuti veliki izazovi neće svladati: uništiti će se europski radni poredak, zaustavit će se dekarbonizacija i zaštita resursa jer se socijalni troškovi ekološke tranzicije smatraju previsokima i povećat će se socijalne nejednakosti i otuđenje, što će ugroziti demokraciju.

4.4. Od presudne je važnosti da se strategijom obuhvate precizne preporuke o politikama kako bi se pomoglo u prevladavanju triju velikih izazova s kojima se Europa suočava i tako ostvarila vizija „Europe kakvu želimo”.

5. Šest pristupa politike za ostvarivanje Europe kakvu želimo

Ovdje predlažemo ključne pristupe politike u okviru kojih se nude odgovori na tri globalna problema (ograničenja planeta, socijalne razlike, gubitak potpore javnosti) i na megatrend digitalizacije. Svaki taj pristup obuhvaća kombinaciju politika koja se sastoji od šest dijelova, a to su:

- inovacije
- donošenje propisa/upravljanje
- socijalna politika
- otvoreni pristup
- obrazovanje/osposobljavanje
- istraživanje

Ta bi se kombinacija politika trebala primjenjivati u najmanje četiri područja politika, a to su: pravedno, digitalno i zeleno gospodarstvo (5.1), novi oblici upravljanja (5.2), održivost i financijski sektor (5.3) te promicanje održivosti uz pomoć međunarodne trgovine (5.4). Iznosimo pitanja i dajemo doprinose koje bi institucije i dionici EU-a trebali dodatno razmotriti u dugoročnom razdoblju.

5.1. Pravedno, digitalno i zeleno gospodarstvo kojim se ostvaruju blagostanje i dobrobit

5.1.1. Inovacije: nova industrijska revolucija predstavlja priliku za Europu da postane predvodnica na tehnološkom polju te da poveća svoju konkurentnost na globaliziranim tržištima. Stvaranje gospodarske vrijednosti bez visokih vanjskih troškova mora postati uobičajeni poslovni model. Potrebna su nam inovativna i profitabilna trgovačka društva i poduzeća koja bi ulagala u održivu proizvodnju, otvarala kvalitetna radna mjesta i stvarala gospodarske temelje za dobrobit. Kako bi se s pomoću inovacija pridonijelo održivijoj Europi, potrebno je razviti okvir za nagrađivanje gospodarskih aktivnosti bez utjecaja na okolinu ili onih u kojima je taj utjecaj znatno smanjen odnosno gospodarskih aktivnosti s ograničenom potrošnjom resursa. Time se održivim inovatorima (neovisno o tome je li riječ o građanima, poduzećima, gradovima ili regijama) omogućuje učinkovito natjecanje s poslovnim modelima visoke razine iskorištavanja resursa i/ili velikog utjecaja na okoliš. Potrebno je pružiti proaktivnu potporu inovatorima koji nastoje ponuditi nova rješenja za suočavanje sa socijalnim i ekološkim izazovima te koji su predvodnici u usvajanju inovativnih rješenja, a takva se potpora primjerice

sastoji od dostupnosti mikrokredita MSP-ovima, građanima, privatnim kućanstvima, inicijativama na razini zajednice, socijalnim poduzećima i mikropoduzećima⁽¹⁴⁾. U tome bi mogao pomoći jedinstveni europski patent pod uvjetom da troškovi za dobivanje patenta ne budu pretjerani⁽¹⁵⁾. Kad je riječ o MSP-ovima, potrebno je preispitati mjere u okviru načela druge prilike kako bi se smanjile trenutačno visoke razine nesklonosti riziku u EU-u⁽¹⁶⁾. Politikom se također mora omogućiti eksperimentiranje u cijeloj Europi, osobito u sektoru mobilnosti, otpada, energije, poljoprivrede, obrazovanja ili zdravstva. Nova tržišta mogu se pronaći preusmjeravanjem javne nabave na digitalne, niskougljične, kružne i ekološki prihvatljive usluge koje se pružaju na socijalno uključiv način.

5.1.2. Donošenje propisa: regulatornim okvirom moraju se ispuniti tri cilja. Prvo, potrebno je odrediti što točniju cijenu vanjskih učinaka kako bi se mogli razviti poslovni modeli kojima se doprinosi ostvarenju ciljeva održivosti⁽¹⁷⁾. Drugo, propisima se mora zajamčiti uvođenje dobro razvijene digitalne infrastrukture u cijeloj Europi, uključujući u ruralnim područjima, i osiguravanje pristupa toj infrastrukturi za sve (uključujući pametno grijanje, pametne elektroenergetske mreže i mreže elektromobilnosti). Te bi se usluge u pravnom smislu trebale smatrati javnim uslugama. Naposljetku, s obzirom na to da digitalizacija općenito prednost daje platformama, postoji rizik od monopola na velikim digitalnim tržištima. Stoga su nužne aktivne politike zaštite tržišnog natjecanja⁽¹⁸⁾. EGSO je također predložio da Komisija razmotri načine na koje se europske platforme mogu promicati tako da dodana vrijednost ostane u lokalnim gospodarstvima⁽¹⁹⁾. Neovisna europska agencija za ocjenjivanje digitalnih platformi, s jednakim ovlastima u svim državama članicama za ocjenjivanje upravljanja tim platformama u pogledu tržišnog natjecanja, zapošljavanja i oporezivanja, mogla bi imati važnu ulogu u uravnoteženju njihove tržišne moći⁽²⁰⁾.

5.1.3. Socijalna politika: promjene do kojih je došlo uslijed digitalizacije i dekarbonizacije (vidjeti odjeljak 3.) ugrožavaju sustave socijalne sigurnosti u pogledu upravljanja problemom gubitka radnih mjesta i smanjenja fiskalnih prihoda. Potrebno je stoga razmotriti i razviti nove pristupe i modele kako bi se osigurala održivost sustava socijalne sigurnosti u državama članicama, odgovorilo na različite okolnosti u području rada u budućnosti i pružila potpora radnicima i zajednicama u sektorima i regijama zahvaćenima tranzicijom. EGSO se izazovima budućnosti rada bavi u mišljenju „Europski stup socijalnih prava” i poziva na donošenje dosljedne europske strategije zapošljavanja kojom se uzimaju u obzir ulaganja i inovacije, zapošljavanje i stvaranje kvalitetnih radnih mjesta, pravedni uvjeti rada za sve, pravedne i neometane tranzicije koje se oslanjaju na aktivne politike tržišta rada te sudjelovanje svih dionika, osobito socijalnih partnera. Usto, javnim ulaganjima potrebno je podupirati zajednice, regije i radnike u sektorima koji su već zahvaćeni tranzicijom, kao i predviđanje i olakšavanje budućeg restrukturiranja i prijelaza na zelenije i održivije gospodarstvo⁽²¹⁾.

5.1.4. Otvoreni pristup: iskorištavanje potencijala digitalizacije u pogledu zelenog i pravednog gospodarstva ponajprije zahtijeva opću otvorenost gospodarstva koja građanima omogućuje aktivno sudjelovanje u tehnološkom napretku i ostvarivanje koristi od mogućnosti koje on nudi (npr. kombinacija digitalnih energetske podataka i decentralizirane proizvodnje energije). Stoga je od presudne važnosti ukloniti prepreke sudjelovanju u gospodarstvu s pomoću otvorenih tržišta, otvorenih podataka, modela otvorenog koda i otvorenih normi. Svaki od tih elemenata treba smatrati vodećim načelom za programe politika u strateškim sektorima: energetske sektoru, sektoru prometa, logistici i proizvodnim procesima. Koncept suvereniteta nad podatcima potrebno je razviti i provesti u okviru europskog prava: europski građani moraju imati pravo uporabe vlastitih podataka za vlastite potrebe, pravo određivanja kojim će se osobnim podatcima koristiti treće strane, pravo odlučivanja o načinu uporabe podataka, pravo na informacije o uporabi podataka i potpunu kontrolu nad tom uporabom te pravo na brisanje podataka.

⁽¹⁴⁾ Mišljenje EGSO-a u pripremi „Novi održivi gospodarski modeli”, SC/048 (vidjeti stranicu 57. ovog Službenog lista).

⁽¹⁵⁾ Mišljenje EGSO-a „Akcijski plan EU-a: prava intelektualnog vlasništva”, SL C 230, 14.7.2015., str. 72.

⁽¹⁶⁾ Mišljenje EGSO-a „Budući predvodnici u Europi: inicijativa za novoosnovana i rastuća poduzeća”, SL C 288, 31.8.2017., str. 20.

⁽¹⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Održivi razvoj: pregled unutarnjih i vanjskih politika EU-a”, SL C 487, 28.12.2016., str. 41.

⁽¹⁸⁾ Mišljenje EGSO-a „Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta”, SL C 71, 24.2.2016., str. 65.

⁽¹⁹⁾ Mišljenje EGSO-a „Promjena naravi radnog odnosa i učinak te promjene na zadržavanje pristojnih plaća”, SL C 303, 19.8.2016., str. 54.

⁽²⁰⁾ Mišljenje EGSO-a „Ekonomija suradnje”, SL C 75, 10.3.2017., str. 33.

⁽²¹⁾ SL C 125, 21.4.2017., str. 10.

5.1.5. Obrazovanje/osposobljavanje: zeleno i digitalno gospodarstvo zahtijevaju posebne vještine, osobito s obzirom na to da će digitalna tehnologija u budućnosti biti važno sredstvo za dekarbonizaciju europskog gospodarstva (vidjeti točke 3.1.4 i 3.2.3). U politike općeg obrazovanja i cjeloživotnog učenja treba uključiti osposobljavanje radi razvijanja potrebnih formalnih i neformalnih vještina, pored ostalog i u područjima kao što zajednički rad i rad u zajednici te poduzetništvo⁽²²⁾. To pitanje iziskuje više dijaloga i analiza. Preporučuje se ciljana uporaba strukturnih fondova kako bi se zajamčila učinkovita potpora prevladavanju trenutnog jaza u području zelenih i digitalnih vještina, osobito u regijama koje su već u tranziciji ili će biti zahvaćene njome u budućnosti. Sredstva u okviru europskih obrazovnih sustava bit će potrebno usmjeriti na obrazovanje i razvoj vještina u područjima u kojima se ljudske vještine ne mogu zamijeniti sustavima umjetne inteligencije ili u područjima u kojima su ljudi nužna nadopuna tim sustavima (tj. zadaće za koje je presudna interakcija među ljudima ili u kojima ljudi i strojevi surađuju te zadaće za koje želimo da ih ljudi i dalje obavljaju)⁽²³⁾.

5.1.6. Istraživanje: digitalno, zeleno i pravedno gospodarstvo bit će referentna vrijednost za gospodarske modele prilagođene budućnosti. Do tog će gospodarstva dovesti dobro usmjerena istraživačka politika utemeljena na analizi okolišnog i socijalnog utjecaja inovacija, osobito digitalnih inovacija. U tom je kontekstu potrebno da financiranje u području istraživanja i razvoja bude dostupno inovatorima koji razvijaju nove digitalne tehnologije i usluge za prevladavanje socijalnih izazova i/ili izazova u području okoliša. Potrebno je razviti mrežu inkubatora za potporu tim inovatorima.

5.2. Novi oblici upravljanja

5.2.1. Inovacije: sudjelovanje je ključna sastavnica demokracije. Izbori i zastupnički sustav jedna su od metoda za organiziranje sudjelovanja, no potrebni su novi i inovativni pristupi za organiziranje sudjelovanja, uključujući e-sudjelovanje. Tradicionalno donošenje politika važno je proširiti na nehijerarhijske, socijalno fluidne i manje formalne oblike političkog djelovanja te poticati inicijative civilnog društva i inicijative utemeljene na pristupu odozdo prema gore.

5.2.2. Upravljanje: promjene zahtijevaju transparentne i slobodno dostupne dijaloge više dionika o svim zakonodavnim postupcima EU-a na razini EU-a i lokalnoj razini. „Civilno društvo” ne bi trebalo ograničiti na organizirano civilno društvo, nego bi ono trebalo uključivati sve građane. Novi oblici udruživanja osobito su važni za klimatsku politiku i zaštitu resursa⁽²⁴⁾. Kako bi se osnažila participativna demokracija, potrebno je ukinuti *de facto* monopol Europske komisije na pravo poduzimanja zakonodavne inicijative, i to u korist povećanog broja inicijativa Europskog parlamenta te zakonodavnih inicijativa utemeljenih na pristupu odozdo prema gore, na primjer uklanjanjem tehničkih, pravnih i administrativnih poteškoća u okviru europske građanske inicijative⁽²⁵⁾.

5.2.3. Otvoreni pristup: „korištenje doprinosa mnoštva” (engl. *crowd-sourcing*) prikladan je pristup pri izradi cjelokupnog zakonodavstva EU-a jer bi se time uklonile strukturne prepreke koje otežavaju sudjelovanje građana u postupcima donošenja odluka na razini EU-a. Pri osmišljavanju tog pristupa osobito je pozornost potrebno usmjeriti na pristupačnost, uključivost i odgovornost. Otvoreni pristup politici i politikama može se dodatno povećati objavljivanjem svih aktivnosti i podataka EU-a na internetu na način prilagođen korisnicima.

5.2.4. Osposobljavanje/obrazovanje: za prevladavanje „pristranosti prema srednjem sloju” (vidjeti točku 3.4.6) potrebni su programi osnaživanja građana. Ti bi se programi trebali izraditi tako da uključuju one dijelove stanovništva koji obično aktivno ne sudjeluju u politici, gospodarstvu i društvu. U općem je obrazovanju potrebno staviti naglasak na osviještenost o sudjelovanju kao osnovnom načelu demokracije i skrenuti pozornost na prilike za sudjelovanje. Potrebno je naglasiti da aktivno sudjelovanje u postupcima oblikovanja političke volje ima prednosti i za društvo i za pojedinca, čiji se interesi i stajališta uzimaju u obzir. Potrebno je dodijeliti više sredstava organizacijama civilnog društva koje su usmjerene na te pasivne dijelove stanovništva i slijede ciljeve održivosti.

5.2.5. Istraživanje: društvene znanosti trebale bi se više usredotočiti na prakse u području alternativne demokracije. Jedan primjer za to jest moguća primjena metodologije prototipa u politici. Tim bi se pristupom rješenja politike izrađivala

⁽²²⁾ Mišljenje EGSO-a „Poticanje kreativnosti, poduzetništva i mobilnosti u obrazovanju i osposobljavanju”, SL C 332, 8.10.2015., str. 20.

⁽²³⁾ Mišljenje EGSO-a „Umjetna inteligencija”, SL C 288, 31.8.2017., str. 1.

⁽²⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Koalicija za ispunjavanje obveza proizašlih iz Pariškog sporazuma”, SL C 389, 21.10.2016., str. 20.

⁽²⁵⁾ Mišljenje EGSO-a „Europska građanska inicijativa (revizija)”, SL C 389, 21.10.2016., str. 35.

u ograničenom vremenskom okviru, zatim provodila na „testnom tržištu” te bi se ubrzo zatim njihov učinak procjenjivao na temelju povratnih informacija građana i drugih relevantnih dionika. Procjena učinka služila bi kao temelj za odgovarajuće izmjene u rješenjima politike prije njihova uvođenja.

5.2.6. Općenitije govoreći, potrebno je dodatno istraživanje u pogledu preispitivanja poveznice između (znanstvene) stručnosti i donošenja politika te povezivanja uključivanja potpuno transparentnog i neovisnog stručnog znanja u donošenje politika s potrebom za osnaživanjem sudjelovanja građana.

5.3. Održivost i financijski sektor

5.3.1. Inovacije: digitalno, zeleno i pravedno gospodarstvo podrazumijeva velika ulaganja u privatne objekte (npr. u pogone za proizvodnju obnovljive energije ili punionice za električna vozila) i javnu infrastrukturu (npr. u digitalizaciju sustava električne energije i mobilnosti). Stoga će financijski sektor morati imati središnju ulogu u omogućivanju tih inovacija. Financijska sredstva, uključujući javna sredstva, potrebno je dodijeliti ulaganjima kojima se podupire održiva preobrazba. Za postizanje klimatskih i energetske ciljeve potrebno je stabilno investicijsko okruženje, a inovativni financijski instrumenti moraju usmjeravati privatno financiranje u ulaganja koja se inače ne bi ostvarila ⁽²⁶⁾ ⁽²⁷⁾.

5.3.2. Donošenje propisa: politika mora biti usmjerena na uspostavu održivijeg privatnog financijskog sustava uključivanjem čimbenika održivosti u procjenu financijskog rizika, proširenjem odgovornosti financijskih institucija na nefinancijske učinke odluka o ulaganjima i povećanjem transparentnosti u pogledu okolišnih i socijalnih učinaka odluka o ulaganjima ⁽²⁸⁾. Politikama bi se ulagači također trebali poticati da se na dobrovoljnoj osnovi obvežu na ulaganja u objekte koji slijede načela održivog razvoja. „Ozelenjavanje” bankarskih standarda bitno je za preusmjeravanje privatnog financiranja s tradicionalnih ulaganja na ulaganja s niskom razinom emisija CO₂, otporna na klimatske promjene. Središnje banke trebale bi usmjeravati dodjelu kapitala monetarnom i mikrobonitetnom i makrobonitetnom politikom, uključujući standarde održivosti.

5.3.3. Socijalna politika: kućanstva će se zbog digitalizacije i dekarbonizacije naći pod pritiskom. Stoga je potrebna temeljita fiskalna reforma kako bi se povećao raspoloživi dohodak kućanstava i kako bi se taj cilj povezao s preduvjetima za dekarbonizaciju. EGSO poziva na uspostavu fiskalnog sustava utemeljenog na internalizaciji troškova u području okoliša i uporabi dodatnih prihoda za smanjenje poreznog opterećenja rada. Prebacivanjem oporezivanja s rada na uporabu resursa pomaže se ispraviti nefunkcioniranje tržišta, otvoriti nova održiva radna mjesta na lokalnoj razini, povećati raspoloživi dohodak kućanstava i potaknuti ekološki inovativna ulaganja ⁽²⁹⁾.

5.3.4. Istraživanje: do danas se i dalje vrlo malo zna o utjecaju digitalizacije i smanjene potrošnje fosilnih goriva na javne financije (fiskalna erozija). Istraživanje je potrebno usmjeriti na taj aspekt te na mogući opći doprinos strateške financijske politike održivom razvoju.

5.4. Promicanje održivosti uz pomoć međunarodne trgovine

5.4.1. Inovacije i poslovne prilike: s obzirom na globalnu dimenziju triju velikih problema jasna politika inovacija neće biti dovoljna za postizanje veće održivosti Europe. U suradnji s trgovinskim partnerima Europa mora razviti koncepte inovacija koji se mogu prenijeti u druge regije u svijetu. Trgovina u tome može pomoći sve dok su aspekti održivosti ključni kriteriji u politici međunarodne trgovine, uključujući multilateralne i bilateralne trgovinske sporazume. Posebnu je ulogu potrebno dodijeliti Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO), koja bi trebala u većoj mjeri uzeti u obzir međunarodnu politiku u području okoliša, kao što su Pariški sporazum ili ciljevi iz Aichija u vezi s biološkom raznolikosti. Nakon

⁽²⁶⁾ SL C 75, 10.3.2017., str. 57.

⁽²⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Tržišni instrumenti za gospodarstvo učinkovitih resursa i s niskom razinom emisije CO₂ u EU-u”, SL C 226, 16.7.2014., str. 1. (točka 3.9.4).

⁽²⁸⁾ Izvješće UNEP-a *Building a Sustainable Financial System in the European Union* („Uspostava održivog financijskog sustava u Europskoj uniji”), UNEP Inquiry i 2° Investing Initiative, ožujak 2016.; vidjeti i druga izvješća o održivom financiranju na stranici <http://web.unep.org/inquiry>.

⁽²⁹⁾ Mišljenje EGSO-a „Tržišni instrumenti za gospodarstvo učinkovitih resursa i s niskom razinom emisije CO₂ u EU-u”, SL C 226, 16.7.2014., str. 1. (točka 1.3).

utvrđivanja odgovarajućih normi, europska poduzeća, građani, inicijative na razini zajednice, općine i regije mogu razviti važne inovacije (proizvode i usluge) koje se mogu izvoziti kao odgovor na potrebu za dekarbonizacijom i iskorištavanjem mogućnosti u okviru megatrenda digitalizacije. One mogu postati uspješni izvozni proizvodi. Prije svega, Europska komisija trebala bi u suradnji s WTO-om i svojim glavnim partnerima raditi na tome da se trgovinski sporazumi iskoriste za pojačano određivanje cijena ugljikova dioksida i svih drugih vanjskih čimbenika koji štete održivim inovacijama.

5.4.2. Donošenje propisa: jedan od razloga povećanog utjecaja naših gospodarstava na okoliš jest sve veća udaljenost između mjesta proizvodnje, prerade, potrošnje i katkad zbrinjavanja/oporabe proizvoda. Usklađivanje međunarodne trgovine s održivim razvojem zahtijeva pametan regulatorni pristup liberalizaciji kojim se uzimaju u obzir i osnažuju lokalni proizvodni sustavi malih razmjera. Promicanjem i podupiranjem politika kružnog gospodarstva trebalo bi se osigurati da sustavi budu trajni, mali, lokalni i čisti. Krugovi u pojedinim industrijskim djelatnostima mogu biti veliki⁽³⁰⁾. Taj bi se problem trebao riješiti donošenjem propisa, i to bilateralnim i multilateralim trgovinskim sporazumima.

5.4.3. EU bi trebao snažno potaknuti Svjetsku banku i Međunarodni monetarni fond da preuzmu važnu ulogu u promicanju reformi fiskalnog i financijskog sustava kako bi se stvorilo okruženje u kojemu se zemljama u razvoju pomaže mobilizirati više vlastitih resursa. To bi trebalo obuhvaćati poreznu reformu na nacionalnoj razini, ali i mobiliziranje međunarodne zajednice u cilju zajedničke borbe protiv utaje poreza, pranja novca i nezakonitih tokova kapitala, što dovodi do toga da su iznosi novca koji izlaze iz zemalja u razvoju veći od iznosa koji u njih ulaze u okviru službene razvojne pomoći. Točnije, Europska komisija trebala bi iskoristiti Program za razdoblje do 2030., utemeljen na 17 ciljeva održivog razvoja, kao okvir za sve vanjske politike i programe financirane sredstvima EU-a⁽³¹⁾.

5.4.4. Socijalna politika: jedan od načina za provedbu ciljeva održivog razvoja i promicanje progresivne trgovinske politike od koje svi imaju koristi provedba je višedioničkih pristupa odgovornom poslovanju. U tim pristupima poduzeća, nevladine organizacije, sindikati i vlade zajedno određuju na koji se način dužnost poštovanja ljudskih prava može ispuniti u praksi. Raste zabrinutost zbog kršenja ljudskih prava u lancima opskrbe, osobito u vezi s mineralima iz područja zahvaćenih sukobima, poput kobalta koji se koristi u proizvodnji punjivih baterija u mobilnim telefonima, prijenosnim računalima, električnim vozilima, zrakoplovima i električnim alatima. S obzirom na predanost prijelazu na niskougljično gospodarstvo, nezaustavljivo napredovanje u smjeru digitalizacije i složenost odgovornog poslovanja u međunarodnim lancima opskrbe, suradnja različitih dionika od ključne je važnosti. EGSO stoga pozdravlja inicijativu nizozemske vlade – i izražava zadovoljstvo zbog toga što je njezin partner – čiji je cilj podići svijest o tome kako se djelovanjem više dionika može izgraditi razumijevanje o smislenom odgovornom poslovanju, posebno u složenim lancima opskrbe sirovinama čije se vađenje temelji na iskorištavanju rada djece ili robova ili se ostvaruje u opasnim uvjetima.

5.4.5. Otvoreni pristup: novi trgovinski sporazumi moraju se temeljiti na odobrenju dobivenom novim demokratskim postupcima, uz veće sudjelovanje građana u zajedničkom donošenju odluka. Poglavlja o trgovini i održivom razvoju u postojećim trgovinskim sporazumima EU-a ne funkcioniraju dovoljno dobro. Kao prvo, u ta poglavlja treba uključiti i globalne multilateralne sporazume (Program za razdoblje do 2030. i Pariški sporazum). Kao drugo, potrebno je ojačati mehanizme civilnog društva za praćenje i uvrstiti analizu sa stajališta civilnog društva. Kao treće, mehanizmi za osiguravanje provedbe zakonodavstva moraju se primjenjivati i na sama poglavlja o trgovini i održivom razvoju⁽³²⁾.

5.4.6. Istraživanje: potrebno je više empirijskih dokaza kako bi se procijenio utjecaj brzog porasta novih oblika potrošnje i proizvodnje u međunarodnoj trgovini koji se postupno šire na transnacionalne usluge, osobito u pogledu njihova utjecaja na transnacionalno oporezivanje. To bi trebao biti temelj za odluku o njihovom uključivanju u opća pravila WTO-a ili u bilateralne i regionalne sporazume, kao u slučaju Programa za dostojanstveni rad.

⁽³⁰⁾ Mišljenje EGSO-a „Paket o kružnom gospodarstvu”, SL C 264, 20.7.2016., str. 98. (točka 1.3).

⁽³¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Program za razdoblje do 2030. – Predanost Europske unije ostvarenju ciljeva održivog razvoja na svjetskoj razini”, SL C 34, 2.2.2017., str. 58.

⁽³²⁾ Mišljenje EGSO-a „Trgovina za sve – Prema odgovornijoj trgovinskoj i ulagačkoj politici”, SL C 264, 20.7.2016., str. 123. (točka 1.9).

5.4.7. Podsjećamo Komisiju na našu prethodnu preporuku da provede cjelovitu procjenu vjerojatnih učinaka koje će provedba ciljeva održivog razvoja i Pariškog sporazuma imati na trgovinsku politiku EU-a.

6. Oblikovanje strategije za održivu europsku budućnost – četiri kriterija

6.1. U odjeljku 5. utvrdili smo neka područja u kojima je potrebno provesti mjere politike kako bi se u socioekonomskom kontekstu koji se radikalno mijenja izgradila održivija Europa. Mogu se utvrditi četiri kriterija za strategiju održivosti Europe. Ona mora biti:

- usmjerena na dugoročno razdoblje,
- jasna,
- horizontalno i vertikalno integrirana,
- takva da se njome može upravljati.

Ta se četiri kriterija opširnije opisuju u nastavku.

6.2. Usmjerenost na dugoročno razdoblje

6.2.1. Strateško razmišljanje podrazumijeva razvoj dugoročne perspektive na temelju vizije „Europa kakvu želimo”, koja je opisana u odjeljku 4., i utvrđivanje puta koji bi Europa trebala slijediti kako bi se ta vizija ostvarila. Za očitovanje socijalnih promjena izazvanih globalnim problemima i megatrendom digitalizacije opisanima u odjeljku 3. bit će potrebna do tri desetljeća. Potrebno je određeno vrijeme kako bi se ostvario učinak mnogih relevantnih odluka, uključujući odluke o ulaganjima. Stoga se tri desetljeća čine kao odgovarajući vremenski okvir za strategiju održivosti Europe. Relevantni ciljevi i odgovarajuće mjere politike moraju se predvidjeti na temelju tog vremenskog okvira ⁽³³⁾. Taj retrospektivni pristup znači da se kao referentna točka uzima najbolji mogući scenarij za 2050. i da svi koraci koji su potrebni za ostvarenje najboljeg mogućeg scenarija proizlaze iz njega. Usmjerenost na najbolji mogući scenarij omogućuje razvoj pozitivnog diskursa. Napuštanje gospodarstva s visokim razinama emisija CO₂ i intenzivnom uporabom resursa te centraliziranog društva 20. stoljeća ne smije se smatrati kaznom ili krajem napretka nego novim i pozitivnim razdobljem u kojemu se nude privlačne mogućnosti za građane.

6.3. Jasnoća

6.3.1. Usmjerenost strategije održivosti na dugoročno razdoblje ne znači da nije potrebno poduzeti mjere politike u kratkoročnom razdoblju. Štoviše, središnji dio strategije održivosti trebao bi biti razvoj lanca mjera politike koje su potrebne kako bi se postigli predviđeni ciljevi za 2050., počevši s političkim programima koji imaju dugoročne učinke, planovima politike sa srednjoročnim učincima i konkretnim mjerama usmjerenima na kratkoročno razdoblje. Potrebno je jasno utvrditi hijerarhiju programa, planova i mjera politike kako bi se postigla najveća razina učinkovitosti. Prethodni pristupi održivosti, osobito oni razvijeni u okviru Lisabonske strategije i strategije Europa 2020., bili su nedovoljno jasni kad je riječ o konkretnim mjerama politike. U tom bi smislu europska strategija održivosti trebala slijediti Strategiju za održivi razvoj iz Göteborga ⁽³⁴⁾, koja je jasno usmjerena na mjere politike, a ta usmjerenost odlikuje i komunikaciju Komisije „Platforma za djelovanje” ⁽³⁵⁾.

6.4. Horizontalna i vertikalna integracija

6.4.1. Kad je riječ o ostvarivanju pristupa politike opisanih u odjeljku 5. i provedbi različitih mjera politike utvrđenih u odjeljku 5., potrebno je vrlo ozbiljno uzeti u obzir činjenicu da su tri globalna problema neraskidivo povezana s megatrendom digitalizacije. Uspješna strategija stoga mora izbjegavati „uske vidike”, biti horizontalno integrirana i obuhvaćati svih šest područja politike. Takva sveobuhvatna dugoročna strategija mogla bi biti nastavak trenutačne strategije Europa 2020. te sredstvo kojim će se provedba 17 univerzalnih ciljeva održivog razvoja, u kojima se odražava snažna predanost ispunjavanju obveza proizašlih iz Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama, povezati s prioritetima rada Europske komisije ⁽³⁶⁾.

⁽³³⁾ U odluci UNFCCC-a uz Pariški sporazum spominju se „dugoročne strategije razvoja niskih razina emisija stakleničkih plinova do sredine stoljeća” (točka 35.).

⁽³⁴⁾ Komunikacije Komisije „Održiva Europa za bolji svijet: strategija Europske unije za održivi razvoj”, COM(2001) 264.

⁽³⁵⁾ Komunikacija Komisije Vijeću i Europskom parlamentu „Preispitivanje strategije održivog razvoja – Platforma za djelovanje”, COM(2005) 658 final.

⁽³⁶⁾ Mišljenje EGSO-a „Budući koraci za održivu europsku budućnost”, SL C 345, 13.10.2017., str. 91.

6.4.2. Uspješna politika održivosti mora biti i vertikalno integrirana. Za održivi razvoj bit će potrebna potpora svih relevantnih razina politika (lokalne, regionalne, nacionalne, europske i globalne). Stoga je nužno jasno utvrditi na kojim bi se razinama politika trebali poduzeti odgovarajući koraci utvrđeni u strateškom okviru. EGSO preporučuje uvođenje okvira za upravljanje i koordinaciju usporedno sa strategijom kako bi se osigurala usklađenost između centraliziranih i decentraliziranih mjera te kako bi se uključilo organizirano civilno društvo na nacionalnoj i regionalnoj razini. Potrebno je dodatno razviti europski semestar kako bi se uveo mehanizam za vertikalnu koordinaciju provedbe ciljeva održivog razvoja.

6.5. Mogućnost upravljanja

6.5.1. Za održivi razvoj potrebno je političko upravljanje. Na temelju mjerljivih ciljeva predviđenih za razdoblje do 2050. (vidjeti točku 6.2) potrebno je utvrditi prijelazne ciljeve koji će služiti kao orijentiri. Potrebna je stalna evaluacija kako bi se pratilo ostvaruje li lanac jasnih mjera politike (vidjeti točku 6.3) očekivane rezultate. Ako rezultati nisu u skladu s ciljevima i ciljnim vrijednostima, mora odmah uslijediti prilagođavanje mjera politike.

6.5.2. Kako bi se procijenio napredak u pogledu dugoročnog strateškog okvira i najboljeg mogućeg scenarija za 2050., potreban je opsežan sustav pokazatelja u kojemu se odražava složen višesektorski pristup opisan u ovom mišljenju. Taj bi sustav pokazatelja trebao obuhvaćati pokazatelje iz svih šest područja politike kako bi se njime odražavala međusobna povezanost triju globalnih problema i megatrenda digitalizacije iz odjeljka 2. Istinski strateški pristup održivosti moguć je samo ako se provede izrazito analitička zadaća utvrđivanja odgovarajućih pokazatelja i njihova uključivanja u „sveobuhvatni sustav pokazatelja”. Također je potrebno upravljati vertikalnom i horizontalnom koordinacijom politike održivosti (vidjeti točku 6.4). Za provedbu tih triju zadaća (praćenje i evaluacija, prilagođavanje mjera politike i koordinacija horizontalne i vertikalne integracije) potrebna su administrativna tijela koja će snositi odgovornost. Moguće rješenje uključivalo bi glavnu upravu na razini EU-a i slična tijela na nacionalnoj razini.

6.5.3. EGSO prepoznaje i da se u svijetu koji se ubrzano mijenja zajednice ne mogu ocjenjivati samo na temelju pokazatelja kao što je gospodarski rast. EGSO je stoga predložio uporabu nove referentne vrijednosti, tj. „napretka društava”. U okviru te mjere uzimaju se u obzir čimbenici izvan područja gospodarskog rasta kako bi se procijenio napredak zajednice. Napredak društava trebao bi biti dopunska referentna vrijednost gospodarskom rastu i time omogućiti stjecanje šire slike stanja u zajednici ⁽³⁷⁾.

Bruxelles, 19. listopada 2017.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Georges DASSIS

⁽³⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „BDP i ostalo – sudjelovanje civilnog društva u odabiru dopunskih pokazatelja”, SL C 181, 21.6.2012., str. 14.